

БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАР ФАОЛИЯТЛАРИ ДАВОМИДА ЎҚУВЧИЛАР ОНГИДА АТРОФ-МУҲИТ ВА ОЛАМ ҲАҚИДАГИ ТАСАВВУРЛАРНИНГ ШАКЛЛАНТРИШ МАСАЛАЛАРИ

Тоштемирова Муаззам

Фарғона давлат университети

Зоология ва умумий биология кафедраси ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада бўлажак ўқитувчилар фаолиятлар давомида ўқувчиларда атроф-муҳитга олам ҳақидаги тасаввурларининг шакллантириши. Бошланғич синф ўқитувчиларининг ўқувчиларда атроф-муҳитга бўлган масъулятли муносабатни шакллантиришида концептуал билим, экологик тасаввур қилиши, психологик ва педагогик тадқиқотлардаги табиатни англашга оид инсон тасаввури ва табиатдан оқилона фойдаланиши тушунчаларининг қандай боғлиқлигини аниқлаш ва таҳлил қилиб ўтиши лозимлиги кўрсатиб ўтилди.

Калим сўзлар: *концептуал билим, хотира эстетик, ҳис-туйғули-ахлоқий*

АННОТАЦИЯ

В данной статье в ходе деятельности будущих учителей формируется представление учащихся об окружающем мире. Показано, что необходимо определить и проанализировать, как понятия понятийного знания, экологической агрессии, психолого-педагогические исследования, связанные с познанием природы и рациональным природопользованием, связаны с формированием инвалидности младших школьников. учителей к окружающей среде.

Ключевые слова: *понятийное знание, этическая память, эмоционально-нравственное.*

КИРИШ

Тасаввур аниқ хусусиятга эга эмас, балки хусусий жиҳатлари унга ёрқинлик ва ҳаётий тўлиқликни беради. Хотира, ирода, фикрлаш, эстетик ва ахлоқий ҳис-туйғуларнинг ривожланиши билан хаёлот ҳам ривожланади. Унинг асосида тасаввурларни умумлаштириш бошланади, уларнинг фотографик хусусиятлари бартараф этилади. 3-4 ёшли болаларда тасаввурлар ўртасида мантикий боғланишнинг йўқлиги ва уйғунлашишларнинг боғланишлари заифлиги тасаввурларнинг бирор тасодифий марказлар атрофида гуруҳларга ажратилишига олиб келади. кўрсатилган ёшдаги болаларни айниқса ҳайратлантирган объектлар шундай марказ бўлиб хизмат қилади.

Тасаввурларни бундай гуруҳларга ажратишни у такомиллашмаган деб ҳисобш мумкин.

Билиш жараёнида тасаввурлар ва тушунчаларнинг турли ролларини аниқлашда тасаввурни тушунчадан узиб бўлмайди. Тасаввур билан тушунча ўртасидаги боғланишни амалга ошириш воситаси деб ҳисоблаймиз. Тадқиқот доирасида тасаввурларнинг образлари эслаб қолинадиган матннинг маъносини ташувчиси бўлиши мумкин, деб таъкидлаган. Образларнинг хусусий тавсифи уларнинг умумий аҳамият касб этишига ва шу сабабли матнни эслаб қолишда таянч функциясини бажаришига ҳалақит қилмайди.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

С.Л. Рубинштейн образнинг мавҳумлаштирилиши ва қайта қурилиши аҳамиятлисига тасаввурларда олдинги қаторга чиқиш, аҳамсиятсизини эса орқа қаторга кўчириш имконини беради. Муаллиф фикрлашни фаоллаштиришда тасаввурларнинг ижобий ролини таъкидлайди [84].

Х. Зокирова ўз тадқиқотлари доирасида “Атроф олам ҳақидаги тасаввурлар”нинг тушунчасини ўрганишда боланинг фазовий тасаввурларини ривожлантириш, фазовий белгиларнинг фарқи, мавҳумлаштирилиши ва умумлаштирилиши, шунингдек уларнинг оғзаки шакли ва расмда график тарзда гавдалантирилиши катта роль ўйнайди, деб ҳисоблайди. Бошланғич синф ўқитувчилари ўқувчиларнинг фазовий тасаввурини ривожлантиришда поғоналар кўрсаткичи сифатида муаллиф фазовий белгилар ва муносабатларнинг фарқлари даражасини кўрсатади: уларнинг сўз орқали белгиси, фазовий ва миқдорий тасаввурларнинг боғланишида намоён бўлади деб ифодалайди [52].

Г. Хасанбоева ўқувчиларнинг геометрия ва география элементларини ўзлаштиришида (III ва IV синфлар) фазовий тасаввурларни шакллантиришни ҳамда бу жараёнда амалий ўлчашлар ва образ-сўз уйғунлашуви ҳосил бўлишининг ролини ўрганган [110]. Муаллиф ўқувчиларда типографик тасаввурларни шакллантиришда амалий ишларнинг ролини аниқлаган

Н. Ашурова бошланғич синф ўқувчиларида меҳнат дарсларида чизмалар ва андозалар билан ишлашда тасаввурлар образларини шакллантиришни тадқиқ қилган. Муаллиф ўқувчиларнинг динамик тасаввурлар билан ишлашдаги, чизмаларни тузиш учун яхлит предметнинг образи асосида предметнинг ярмини, чизмани ўқишда эса – чизмада тасвирланган предметнинг ярми

асосида яхлит предметни тасаввур қилиш зарур бўлганда дуч келадиган қийинчиликларни аниқлаган [32].

Бошланғич синф ўқитувчилари ўқувчиларда атроф-муҳитга масъулиятли муносабатни шакллантириш бўйича тайёргарлигини такомиллаштиришда эътиборга олиш лозимки, табиатдан оқилона фойдаланиш тўғрисидаги тасаввурларни шакллантириш жараёнида болалик йиллари – мактабгача ва айниқса, бошланғич синф даври муҳим ўрин эгаллайди. Экологик тарбия таълим тизимида бошланғич мактабнинг ролини ва ўрнини аниқ тушуниш атроф муҳит соҳасида бошланғич синф ўқитувчилари ўқувчиларнинг бутун таълим тизимини такомиллаштириш атроф-муҳитга бўлган муносабатини эркин намоён қилиш орқали ўқувчилар фикрини аниқлайдилар.

Ҳозирги кунда энг янги психологик-педагогик тадқиқотлар ёш авлод тарбиясини даврий аниқлаштирган ҳолда ташкил этиш асосида умумий ўрта таълим мактабларининг роли ва аҳамияти, бошланғич синф ўқитувчиларининг ўқувчилар ижтимоий, таълимий ва тарбиявий имкониятлари аниқлаб улар билан машғулотларни ташкил этиш асосида олиб бормоқда.

Болалик боланинг жадал ривожланиш, атроф олам ҳақидаги билимларни тўплаш, табиатга ва одамларга кўп қиррали муносабатларни шакллантириш даври ҳисобланади. Психологлар тадқиқотлари бошланғич синф ўқувчиларида юқори даражали психологик ривожланишни, мавҳумий фикрлашни, ижтимоий ва табиий муҳитда хулқ маданиятини шакллантириш имкониятини исботлайди. Замонавий бошланғич синф ўқитувчиси кўпинча ўзини фаолиятли тарбия субъекти сифатида намоён қилади. Бошланғич синф ўқитувчилари ўқувчиларга билим беришда уларнинг ёш даврларини инобатга олган ҳолда олиб боришидан уларнинг ҳиссиётларга берилиш ва қизиқувчанлик хослиги, бу эса ўзига, инсонларга табиий ва ижтимоий муҳитнинг ҳолатига қизиқиш намоён қилишнинг ўзига хос шароитларини яратади. Шунинг учун ҳам бошланғич мактаб – бу болаларнинг атроф муҳитга инсоннинг табиий ва ижтимоий муҳитини ҳис-туйғули ва оқилона билишнинг бирлиги асосида илмий-билиш, ҳис-туйғули-ахлоқий, амалий-фаолиятли муносабатларининг шаклланишида муҳим босқич ҳисобланади.

Бошланғич синф ўқитувчиларини ўқувчиларда атроф-муҳитга масъулиятли муносабатни шакллантириш бўйича тайёргарлигини такомиллаштириш яна бир муҳим жиҳат бошланғич синф ўқитувчилари ўқувчиларга билим беришда табиатдан оқилона фойдаланиш тўғрисидаги тасаввурларни шакллантириш, уларнинг ўзига хос хусусиятларини аниқлаш

учун боланинг атроф олам билан ўзаро алоқасининг ўзига хос хусусиятларини таҳлил қилишга мурожаат қилиш зарурлиги, бунда бошланғич синф ўқитувчиларининг ўқувчиларга табиатдан оқилона фойдаланиш ҳақидаги тасаввурларни шакллантиришда ўз билим ва имкониятлари орқали аниқлаш лозим.

ХУЛОСА

Маълумки, ҳар бир ёш “ижтимоий ривожланиш вазиятининг” ўзига хос хусусиятлари, яъни болада мазкур даврда мавжуд бўлган индивидуалликлар билан унга таъсир қилувчи омиллар, муҳитнинг минтақавий хусусиятлари ўртасидаги маълум муносабатлар билан тавсифланади, бу эса ушбу ёшдаги болалар учун умумий бўлган хулқнинг ва руҳиятнинг ўзига хос жиҳатларини юзага келтиради. Бироқ бу табиий зеҳн ва индивидуал турмуш тарзи билан белгиланадиган руҳий қиёфанинг ўзига хослигини, ҳар бир боланинг такрорланмаслигини инкор этмайди.

REFERENCES

1. Тихонова А.Е. Методические основы экологического образования младших школьников; Автореф, дис ... док, пед. наук. / А.Е. Тихонова -М, 1989.-35 с.
2. Трофимова В.Л. Природопользование. Толковый словарь / Трофимова В Л. – М. Финансы и статистика, 2002. - 184с.Тўраева М.Ҳ. Экология ва ҳаёт. – Т.: Ибн Сино нашриёти. 1998. 37-б.
3. Турғунов С. Умумтаълим муасасалари директорлари бошқарув фаолиятининг назарий асослари: пед. фан. докт... дисс. –2007
4. БеликовИ.Ф. Вопросы биологии и возделования сои - В кн: Биология возделывания сои. Владивосток 1991г с 12-25.
5. Lutsenko E.K., Kogan A.Yu. Preparing students of pedagogical specialties for environmental education of students / / Actual problems of teacher training at the university. Rostov-on-Don: Publishing house of the Rostov University, 1991.P. 78-86.